

Nr 210.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag; given Stockholms slott den 2 april 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att riksdagen medgiver, att statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag må tills vidare beviljas intill ett belopp av 10 000 000 kronor.

Följande allmänna riktlinjer anges för garantisystemets utformning och praktiska tillämpning.

Såsom lokalorgan för garantigivningen skall fungera företagareföreningar, som bedriver låneverksamhet, samt i län utan dylika föreningar riksbankens avdelningskontor. Beslut i ärenden rörande statsgaranti fattas av Kungl. Maj:t.

Statsgaranti bör beviljas endast sådana företag, där goda förutsättningar för lönsamhet bedömes föreligga. Avseende bör fästas bl. a. vid sökandenas personliga kvalifikationer. Statsgaranti skall i första hand komma i fråga för lån för rationalisering samt nyetablering och utvidgning av företag på orter, där detta av lokaliserings- och sysselsättningskäl anses önskvärt. Ifrågavarande garantigivning är avsedd att bedrivas tills vidare på försök.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 april 1954.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga angående *statsgaranti för lån till hantverks- och småindustrieföretag* samt anför därvid följande.

Inledning.

Att främja en ur samhällliga synpunkter gynnsam utveckling inom hantverket och småindustrien har under senare tid varit ett särskilt intresse för statsmakterna. Därvid har icke minst småföretagens finansieringsproblem tilldragit sig uppmärksamhet. Av olika skäl har det ansetts böra ankomma på staten att i viss utsträckning sörja för att denna del av näringslivet tillförs erforderligt kapital för nyetablering, utvidgning och rationalisering av företag. Här må erinras om den utlåning av statsmedel, som sker från hantverkslånefonden och fonden för hantverks- och småindustrikredit samt genom förmedling av företagareföreningar i vissa län.

Hithörande frågor har under tiden efter världskriget i flera omgångar varit under utredning. Sålunda har *småföretagsutredningen* i sitt den 4 februari 1946 avgivna betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagarnämnder (SOU 1946: 22) förordat viss omläggning och utvidgning av ifrågavarande låneverksamhet. Förslaget innebär, att utlåningen från nyssnämnda fonder och genom företagareföreningarna sammanföres, att därvid bildas en ny lånefond, ur vilken medel till verksamheten erhålles, att företagareföreningarna ombildas till företagarnämnder samt att dylika nämnder bildas i de delar av landet, där företagareföreningar icke finns. Efter att ha varit föremål för remissbehandling har småföretagsutredningens förslag undergått viss överarbetning inom handelsdepartementet. Resultatet härav har redovisats i en den 22 juni 1949 upprättad *promemoria angående utvidgad rådgivnings- och kreditverksamhet för hantverk och småindustri*. I prome-

morian föreslås, att den lånerörelse, som bedrivs av företagareföreningarna, avvecklas och ersätts av ett kreditgarantisystem, som innebär att föreningarna får rätt att teckna statliga kreditgarantier för lån i affärs- och sparbanker. Vidare förutsätts, att företagareföreningar efterhand tillskapas i alla län. Sedan yttranden över promemorian inhämtats från ett flertal myndigheter och organisationer, har ifrågavarande förslag anmälts i 1950 års statsverksproposition. Därvid uttalades, att det bl. a. med hänsyn till pågående utredningar rörande näringslivets lokalisering, den framtida investeringskontrollen samt ändringar i banklagstiftningen knappast var möjligt att ta slutgiltigt ståndpunkt till förslaget.

I samband med att anslaget till kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. — från vilket bl. a. utgår understöd till företagareföreningarnas låneverksamhet — föregående år överfördes till tionde huvudtiteln, verkställdes inom handelsdepartementet en *översyn av föreningarnas verksamhet*. Vissa resultat av denna översyn har redovisats i 1954 års statsverksproposition (bil. 12, p. 52). I anslutning därtill har föreslagits åtgärder, som är avsedda att möjliggöra en viss utbyggnad av verksamheten. Sålunda har för budgetåret 1954/55 äskats en från 1 500 000 kronor till 2 500 000 kronor ökad medelsanvisning för lån till företagareföreningar m. fl. ävensom därutöver föreslagits att ett belopp av 250 000 kronor anvisas till subventionering av dylika föreningar. Genom den ökade medelsanvisningen förutsättes det bl. a. skola bli möjligt att i viss utsträckning ställa medel till förfogande för utlåning genom företagareföreningar, som icke tidigare bedrivit låneverksamhet.

Inom handelsdepartementet har vidare under den gångna vintern av filosofie doktorn C. G. Widell, byråchefen i bank- och fondinspektionen S. A. Algott, byråchefen i arbetsmarknadsstyrelsen B. R. Johansson samt sekreteraren K. A. F. Frithiofson verkställt särskild utredning angående ökad kreditgivning till hantverk och småindustri under statlig medverkan. Resultatet av utredningen har framlagts i en den 12 februari 1954 dagtecknad *promemoria med förslag till statlig kreditgarantigivning i syfte att främja utvecklingen inom hantverk och småindustri*.

Hittillsvarande stödformer för hantverks- och småindustriföretag.

Stöd till hantverk och småindustri lämnas sedan åtskilliga år från tvenne statliga lånefonder.

Från *statens hantverkslånefond* utlämnas efter prövning av kommerskollegium lån för anskaffning av maskiner och arbetsredskap samt för uppförande och ombyggnad av verkstadslokaler ävensom förlagslån. De s. k. maskinanskaffningslånen och verkstadslånen är begränsade till högst 10 000 kronor samt förlagslånen till i regel 3 000 kronor. Ibland medges dock förlagslån upp till 5 000 kronor. Som säkerhet för lån från fonden erfordras borgen eller fastighetsinteckning. Förlagsinteckning godtas så-

som fyllnadssäkerhet men blott undantagsvis som enda säkerhet. Räntan uppgår f. n. till 4 procent. Fondens kapitaltillgångar utgjorde den 31 december 1953 ca 1 598 000 kronor och det sammanlagda beloppet av utestående lån i runt tal 1 518 500 kronor. Under tioårsperioden 1943—1952 utgjorde utlåningen från fonden i genomsnitt ca 300 000 kronor per år. Under åren 1951 och 1952 uppgick utlåningen till omkring 336 000 kronor respektive 600 000 kronor.

Fonden för hantverks- och småindustrikredit förvaltas av riksbanken. Lån ur fonden får utlämnas endast inom sådant distrikt i riket, där det bildats en av Kungl. Maj:t godkänd ekonomisk förening med uppgift att främja hantverk och småindustri genom att anskaffa lån åt medlemmar, som idkar sådan rörelse. Dylika s. k. garantiföreningar finns för närvarande inom sex distrikt, omfattande Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Hallands, Älvsborgs, Kopparbergs och Västmanlands län. Garantiförening skall ikläda sig visst betalningsansvar för förluster på utlämnade lån inom distriktet. Såsom säkerhet för lånen pantförskriver föreningen sitt insatskapital. Detta skall uppgå till minst 10 000 kronor. Ansökan om lån prövas och avgöres av riksbankens avdelningskontor.

Riksbankskontorets styrelse äger ej bevilja lån, som avstyrkts av föreningen. Lån får icke i något fall uppgå till högre belopp än 25 000 kronor. För lån skall ställas säkerhet, där ej riksbankskontorets styrelse finner skäl eftergiva kravet härpå. Högsta lånetid är 10 år. Räntan är en halv procent högre än normalräntan för statens utlåningsfonder, d. v. s. för närvarande 4,5 procent. Antalet utestående lån har under de senaste fem åren varit mellan 50 och 70 och den sammanlagda utestående lånesumman mellan 400 000 och 500 000 kronor. Till fonden anvisades ursprungligen 2 milj. kronor. Av detta belopp har 1 milj. kronor överförts till fonden. Till följd av det relativt ringa intresse som hittills visat sig föreligga för lån ur fonden har riksbanken beslutat, att återstoden inte skall tagas i anspråk.

I flertalet län har bildats s. k. *företagareföreningar*, som har till syftemål att främja utvecklingen av hantverk och småindustri där en utbyggnad och differentiering av näringslivet anses önskvärd ur samhällliga synpunkter. För detta ändamål bedriver föreningarna upplysnings- och rådgivningsverksamhet. I några län omfattar föreningarnas verksamhet dessutom långivning. Föreningarna har i allmänhet bildats på initiativ av länsmyndigheterna och medlemmarna utgöres av för verksamheten intresserade enskilda personer, bolag och föreningar ävensom landsting och samhällningssällskap, i vissa fall även kommuner och andra samfälligheter. Företagareföreningar med låneverksamhet finns f. n. i Gotlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Staten stöder föreningarna dels genom bidrag till administrationskostnaderna och dels genom att ställa medel till förfogande för utlåningsverksamhet. Av understöden till utlåningsverksamheten har viss del, under de senaste åren i regel tio procent, lämnats såsom subvention och resten

i form av lån. I allmänhet har lånen till föreningarna varit amorteringsfria tills vidare samt räntefria under två år; efter nämnda tid debiteras ränta efter 3,5 procent.

De amorteringar, som inflyter till föreningarna, kan av föreningarna användas till utlämnande av nya lån. Det belopp, som genom amorteringar står till förfogande för ny långivning, uppgår f. n. till i runt tal 2 000 000 kronor per år. Staten har som stöd till låneverksamheten under vart och ett av de senaste budgetåren tillskjutit sammanlagt omkring 1 500 000 kronor. För nästa budgetår har, som redan nämnts, för ändamålet äskats ett till 2 750 000 kronor höjt belopp. Intill utgången av år 1953 hade av företagareföreningar beviljats ca 3 200 lån å tillhoppa omkring 28,8 milj. kronor.

Lånen från företagareföreningarna lämnas i betydande utsträckning på förtroendebasis. Som säkerhet för lånen ligger dock i allmänhet förlagsinteckningar, panter i form av maskiner och inventarier eller borgen, i många fall även fastighetsinteckningar, dock mera sällan botteninteckningar. Som allmän regel för kreditgivningen gäller att man ej skall bevilja lån i fall där medel kan erhållas på den allmänna kreditmarknaden. De av föreningarna beviljade lånen har huvudsakligen karaktären av toppkrediter.

Lånen från företagareföreningarna brukar löpa med ränta efter något högre procentsats än den staten tillämpar gentemot föreningarna. I regel utgör räntan för lån från föreningarna 4 procent. Amorteringstiden är vanligen 10 år.

Företagareföreningarna äger f. n. att av statsmedel utlämna lån till ett och samma företag på tillsammans högst 40 000 kronor. Ärenden rörande utlåning av statsmedel till högre belopp skall underställas Kungl. Maj:t.

Under år 1953 beviljades av företagareföreningar 265 lån å sammanlagt 3 838 000 kronor, av vilka 8 lån å tillhoppa 650 000 kronor — motsvarande ca 19 procent av den totala långivningen — översteg det belopp av 40 000 kronor, som utgör gränsen för föreningarnas underställningsfria utlåningsrätt. De av föreningarna beviljade lånen har mestadels gått till hantverks- och småindustriföretag. Lånebeloppen uppgick under år 1953 till i genomsnitt 14 000—15 000 kronor. Antalet arbetare i de företag, till vilka lån utlämnats, har i medeltal utgjort 6—7.

Förslag angående statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag.

I promemorian lämnas inledningsvis vissa uppgifter, som utvisar att hantverket och småindustrin har stor betydelse för sysselsättningen och därmed också för produktionen. Sålunda finnes antalet sysselsatta vid företag med högst 50 anställda under de senaste decennierna ha utgjort drygt 40 procent av den totala inom hantverk och industri förvärvsarbetande befolkningen och motsvarande antal vid företag med upp till 10 arbetare något mer än 25 procent av nämnda befolkningsgrupp. Uppgifterna tyder också på att

hantverkets och småindustriens relativa betydelse föga skiftat trots de ändringar produktionsförutsättningarna undergått. Utvecklingen under de allra senaste åren torde enligt promemorian icke i någon större utsträckning ha förändrat läget.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden finner utredningsmännen naturligt att statsmakterna uppmärksammat följt småföretagens verksamhet och utveckling samt sökt stödja dessa företag. Beträffande de särskilda skälen för dylikt stöd i olika avseenden anföres i promemorian i huvudsak följande.

En förbättring av produktiviteten inom de många mindre företagen påverkar gynnsamt den totala produktionen inom samhället. Samtidigt får företagen bättre konkurrenskraft på såväl hemmamarknaden som exportmarknaden. Insikten om dessa förhållanden har motiverat, att staten sökt bereda de mindre företagen möjligheter att rationalisera tillverkningen genom modernare metoder och ökad mekanisering. Sett på längre sikt är otvivelaktigt också ett stöd åt den mindre företagsamheten produktionsbefrämjande genom dennas karaktär av dynamiskt element inom näringslivet. Nuvarande större industrier har i allmänhet utvecklats under relativt sen tid ur småföretag. Nyskapelsen av företag — icke sällan med specialtillverkning — är en värdefull källa till förnyelse inom det svenska näringslivet. Många gånger har den mindre företagsamheten visat sig ha betydelse för konkurrensen och i viss utsträckning för den tekniska utvecklingen inom respektive branscher. Vidare har till småföretagsamheten i relativt stor omfattning kommit att anknytas de under det senaste decenniet aktuella strävandena att främja en differentiering av näringslivet på skilda orter och över huvud att lokalt sprida industrien. Lokaliseringspolitiska synpunkter kan generellt tala för att det allmänna stöder företagsamheten inom landsbygdskommuner och mindre tätorter samt verkar för en komplettering av industrien på platser med ensidigt sammansatt industri, särskilt om denna är starkt konjunkturkänslig.

Under senare tid har behovet att stödja småföretag i syfte att bekämpa akut arbetslöshet varit mindre framträdande men dock aktualiserats i de fall, där lokala sysselsättningssvårigheter uppstått exempelvis genom att driften vid en i förhållande till ortens storlek betydande industri nedlagts. Vid en konjunkturedgång torde arbetsmarknadsskälerna för ett stöd åt den mindre företagsamheten bli av en helt annan räckvidd än under de senaste åren.

När det gäller att förbättra småföretagens utvecklingsmöjligheter och konkurrensbetingelser har i särskild grad finansieringsfrågan kommit i blickpunkten. Det ligger i sakens natur, att mindre företag, i synnerhet nystartade, icke har samma möjligheter till självfinansiering som större och inarbetade företag. För småföretagaren består ofta den egna insatsen främst av yrkeskunskap. Det egna kapitalet är ej sällan otillräckligt. Mot bankmässiga säkerheter kan viss bottenkredit erhållas. Medel som ytterligare erfordras måste uppböras på annat sätt. Härvid kan emellertid svårigheter uppstå med hänsyn till föreliggande risker.

I promemorian erinras i det följande — efter en redogörelse för hittillsvarande stödformer beträffande hantverk och småindustri — hurusom svårigheterna för de mindre företagen att erhålla krediter i många fall drivit fram *kommunala stödåtgärder*. Kommunernas främsta motiv för dylika åtgärder har i allmänhet varit akuta eller långsiktiga sysselsättningsproblem. Det har från kommunernas sida bedömts som angeläget att bidra till att upprätthålla industrier, som varit av väsentlig betydelse för sysselsättningen, eller att främja uppkomsten av ny industriell verksamhet. De kommunala stödåtgärderna har utgjorts dels av lån eller borgensförbindelser och dels av andra åtgärder, varigenom företagens igångsättande eller drift underlättats. I vissa fall har kommunen, i stället för att ställa borgen, själv upptagit lån — eller tagit i anspråk för särskilt ändamål fonderade medel — för att exempelvis uppföra erforderliga lokaler för ett eller flera företag. Kommunal aktiteckning har någon gång förekommit. I övrigt består den vanligaste kommunala stödåtgärden i att mark upplåtes av kommunen kostnadsfritt eller till nedsatt pris. Härjämte förekommer anläggningssubventioner av olika slag liksom subventioner i form av flyttningssubventioner, hyresbidrag samt restitution av skatter eller avgifter m. m. Även rabatter å offentliga varor och tjänster har lämnats.

Kommunalt stöd har enligt promemorian lämnats såväl större som mindre företag. Omfattningen av stödåtgärderna förefaller vara ganska betydande. Det samlade stöd, som kommunerna lämnat företag i syfte att påverka deras lokalisering, torde i varje fall under vissa år ha uppgått till åtskilliga miljoner kronor. De låne- och borgensärenden av nu nämnd art, som under de senaste åren enligt kommunallagarna underställts Kungl. Maj:t, har utgjort 10 å 20 årligen. De har visat en tendens att öka. Beloppen varierade under 1953 mellan 2 500 och 590 000 kronor med ett genomsnitt av drygt 100 000 kronor.

De kommunala stödåtgärderna för den industriella företagsamheten säges ha vuxit fram utan uttryckligt stöd i gällande rätt och icke sällan ha vidtagits i strid med denna. Åtgärdernas rättsenlighet har kommit att prövas dels genom att kommunala beslut besvärsvägen bragts under länsstyrelsens och regeringsrättens prövning, dels genom att kommunerna har att underställa Kungl. Maj:t frågor om lån och borgen, i den mån åtagandena medför ett överskridande av den underställningsfria lånerätten. Vid prövningen i dylika fall har i allmänhet kommunala engagemang i enskilda företag godtagits endast då syftet varit att motverka en påtaglig arbetslöshet inom kommunen och engagemangens omfattning stått i rimlig proportion till graden av arbetslöshet. Däremot har en mycket restriktiv hållning intagits till kommunala engagemang som avsett att främja en förflyttning av industrier till kommunen utan att ett påtagligt arbetslöshetsproblem förelegat. Aktiteckning har i allmänhet också ansetts otillåten. Iordningsställandet av lokaler för de inom orten verkamma hantverkarna — hantverkshus — liksom tillhandahållandet av särskilda industriområden o. d. har emellertid ansetts böra medgivas.

Bortsett från att kommunernas åtgärder för att främja den industriella utvecklingen till en del visat sig ligga utanför den kommunala kompetensen tillkommer enligt promemorian att de olika kommunernas åtgärder ofta varit direkt konkurrerande. En dylik konkurrens kan ur flera synpunkter vara mindre lycklig. Det är ingalunda säkert, att vid en ohämmad konkurrens med förmåner av olika slag den kommun förmår erbjuda de bästa villkoren, som vid en bedömning av de lokaliseringspolitiska skälen skulle vara den lämpligaste platsen för industrien i fråga. Frågan om kommunernas stöd åt enskilda företag har varit föremål för vissa överväganden av såväl kommunallagskommittén som lokaliseringskommittén. Därvid har bland annat frågan om en eventuell utvidgning av kommunernas formella kompetens varit föremål för prövning. De båda kommittéernas överväganden har emellertid givit vid handen, att vidgade möjligheter för kommunerna att lämna stöd åt enskild företagsamhet ej lämpligen bör ifrågakomma. Kungl. Maj:t och riksdagen har intagit samma ståndpunkt. Frågor rörande stöd åt företagsamheten synes sålunda — framhålles i promemorian — böra prövas ur en vidare synvinkel än den enskilda kommunens. Stödverksamheten måste därför främst anses vara en statlig angelägenhet.

I fortsättningen konstateras i promemorian, att föreliggande möjligheter för staten att genom lån eller på liknande sätt främja hantverkets och den mindre industriens rationalisering och utveckling och därvid samtidigt tillgodose sociala eller lokaliseringspolitiska intressen för närvarande är starkt begränsade. Möjligheterna att erhålla lån från de olika fonderna har fått väsentligt mindre betydelse än avsett. Orsaken härtill — fränsett lånemöjligheternas i och för sig begränsade omfattning — anses ha varit de jämförelsevis höga krav på säkerheter, som ställts i samband med långivningen. I de län, där företagareföreningar med utlåningsmöjligheter finns, har dessa visserligen kunnat göra en betydelsefull insats. De belopp som stått till förfogande för långivning har emellertid varit förhållandevis små. Även om man tar i beaktande den i årets statsverksproposition föreslagna anslagshöjningen, kan det förutses, att möjligheterna att bevilja låneansökningar måste bli begränsade. Stödformernas otillräcklighet framträder särskilt starkt inom de län, där någon företagareförening med utlåningsmöjligheter icke finnes. Företagare i dessa län är — vad gäller stöd från statens sida — i stort sett helt hänvisade till de nämnda fonderna med de strängare krav på säkerheter, som ställts vid lån därifrån.

I detta sammanhang erinras om 1949 års banklagssakkunnigas förslag att s. k. blancokrediter intill ett belopp av 50 000 kronor skulle kunna lämnas åt hantverkare och småföretagare. I promemorian betecknas det som svårt att bedöma i vilken utsträckning ett genomförande av detta förslag, vilket i och för sig skulle vara av värde, skulle få någon reell betydelse för tillgodoseendet av den mindre företagsamhetens kapitalbehov. Bortsett från att en dylik ändring av banklagen uppenbarligen kan träda i kraft tidigast 1956, synes man enligt promemorian böra räkna med att nämnda behov kan tillgodoses på denna väg blott i mycket begränsad grad. Bl. a. erinras om att det före-

slagna maximibeloppet, 50 000 kronor, är föga större än vad företagareföreningarna i varje enskilt fall kan låna ut utan att underställa frågan Kungl. Maj:t.

De förhållanden, för vilka sålunda redogjorts i promemorian, motiverar enligt utredningsmännens uppfattning, att statens möjligheter att lämna finansiellt stöd till hantverks- och småindustriföretag utvidgas på lämpligt sätt. Utvidgningen kan enligt promemorian ske antingen genom att skapa ökade möjligheter till direkt långivning eller genom att inrätta ett system med statliga kreditgarantier. I valet mellan dessa båda alternativ har utredningsmännen stannat för det sistnämnda. Till stöd härför har anförts bl. a. följande.

Garantiformen utnyttjas sedan 1948 för den statliga stödverksamheten beträffande finansieringen av jordbrukets rationalisering. I princip samma förfarande tillämpas när det gäller det statliga skyddet åt industrien mot ekonomiska risker vid export; vidare användes denna form av statsstöd för vissa studiekrediter. Garantiformen har åtskilliga fördelar. Låntagarna får härigenom i allmänhet möjlighet att välja kreditinrättning. De kan anlita sina vanliga bankförbindelser och har därigenom möjlighet att exempelvis placera alla sina krediter i ett enda kreditinstitut. Detta kan vara önskvärt ur kreditgivarsynpunkt samt — bland annat ur kontrollsynpunkt — även för den garantibeviljande myndigheten. Garantisystemet medför, om den redan förefintliga kreditorganisationen utnyttjas, mindre belastning på den statliga förvaltningsapparaten. En icke ringa fördel är att garantiformen icke förutsätter någon statlig upplåning.

I promemorian föreslås sålunda, att ett garantisystem för stöd åt hantverks- och småindustriföretag inrättas. Vidare uppdrages vissa riktlinjer för systemets utformning och handhavande. Dessa riktlinjer är i huvudsak följande.

Kreditgarantisystemet bör i möjligaste mån anknytas till den organisation, som redan finns; vid dess utformning och handhavande bör utnyttjas de erfarenheter, som under motsvarande stödverksamhet hittills vunnits. Med hänsyn till de risker, som otvivelaktigt är förknippade med en kreditgarantigivning, bör under den första tiden särskild försiktighet iakttagas och verksamheten närmast bedrivas på försök. Någon särskild organisation för verksamheten bör tills vidare icke tillskapas. Under försökstiden bör verksamheten kunna centralt följas med noggrannhet. Prövningen i de enskilda fallen bör därför, liksom hittills skett beträffande mera betydande lånefrågor, tills vidare i regel ankomma på Kungl. Maj:t. Garantiärendena bör i likhet med ärendena rörande företagareföreningarna beredas i handelsdepartementet. Med hänsyn till ärendenas ofta stora betydelse ur arbetsmarknads- och lokaliseringssynpunkter eller ur kommersiella synpunkter bör i större frågor yttranden inhämtas från närmast berörda centrala ämbetsverk, främst arbetsmarknadsstyrelsen och kommerskollegium.

Vid kreditgarantisystemets handhavande kan ett behov av lokala kontakter väntas framträda exempelvis i samband med garantiärendenas bedöm-

ning ur sysselsättnings- och lokaliseringssynpunkter. Samma behov föreligger, när det blir fråga om företagets och företagarens kreditvärdighet, om den företagsekonomiska prövningen samt om erforderlig tillsyn och kontroll över de garantitagande företagens utveckling och deras disposition av erhållna krediter.

I princip anses de lokala uppgifterna vid garantigivningen böra anförtros företagareföreningarna. Som förutsättning härför torde böra gälla, att föreningen bedriver utlåning av statsmedel. Föreningar med låneverksamhet finns numera i nio län. I ytterligare sju län finns föreningar utan sådan verksamhet. Av sistnämnda föreningar torde vissa ha vunnit sådan erfarenhet och förankring hos företagsamheten inom länet att de kan anses ha förutsättningar att bedriva utlåning av statsmedel. Om Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition framlagda förslag angående höjda anslag till bidrag och lån till företagareföreningar m. fl. vinner riksdagens bifall, torde från och med nästa budgetår ytterligare några föreningar kunna erhålla medel till utlåningsverksamhet. Man torde kunna förvänta, att i allt flera län kommer att finnas föreningar, som kan fungera som lokalorgan vid kreditgarantigivningen.

Möjligheten att i visst län utnyttja kreditgarantisystemet bör emellertid icke vara beroende på om i länet finns företagareförening med låneverksamhet. Nya företagareföreningar skall sålunda icke behöva bildas enbart för att möjliggöra statlig kreditgarantigivning. Ej heller bör nya lokalorgan av annat slag tillskapas för detta ändamål. De uppgifter i samband med garantigivningen, som kräver medverkan av lokala instanser, bör i län, där företagareförening med utlåningsverksamhet ej finns, åtminstone under en övergångstid anförtros åt andra redan befintliga, därför lämpade organ. Härvidlag synes riksbankens kontor närmast böra komma i fråga.

Som förut nämnts äger företagareförening självständigt pröva och avgöra ärende om lån å högst 40 000 kronor till ett och samma företag. Även i fortsättningen bör föreningarna ha befogenhet att fatta beslut om mera begränsade stödåtgärder i form av lån av statsmedel. Nyssnämnda begränsning till högst 40 000 kronor torde tills vidare böra bibehållas. I den mån så prövas lämpligt bör denna gräns kunna förskjutas i ena eller andra riktningen. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut härom. Stödåtgärder av större omfattning bör i fortsättningen ha formen av kreditgarantier. I dylika fall bör sålunda lån icke ifrågakomma, utan hela det kreditstöd, som kan komma att medgivas, bör lämnas i form av garanti. Företagareföreningarnas utlåning av statsmedel respektive förmedlingen av statlig kreditgaranti bör sålunda icke utnyttjas fakultativt eller i kombination med varandra. Detta får självfallet icke utgöra hinder för att till företag, vars ägare tidigare kommit i åtnjutande av lån från företagareförening, bevilja kreditgaranti, därest förutsättningarna härför i övrigt är uppfyllda.

Utredningen i garantiärende skall, vad beträffar län där med utlåningsrätt utrustad företagareförening finns, ankomma på denna samt ske i samråd med länsarbetsnämnden. Efter verkställd utredning överlämnas ärendet

med yttrande till Kungl. Maj:t. Vid bifall till framställningen bemyndigas företagareföreningen att på statens vägnar teckna kreditgaranti. Sakligt torde en befogenhet för föreningarna att teckna statlig garanti icke vara mera vittgående än deras nuvarande befogenhet att utlåna medel, som Kungl. Maj:t — på vissa villkor — ställt till deras förfogande. Bland villkoren kan nämnas, att föreningarnas stadgar skall vara godkända av länsstyrelsen, att en därtill utsedd person skall som revisor å statens vägnar delta i granskningen av räkenskaperna och förvaltningen samt att föreningarna skall vara skyldiga att underkasta sig de ändrade bestämmelser beträffande kontrollen av verksamheten, som kan komma att meddelas av Kungl. Maj:t.

Bemyndigandet att utfärda statlig garanti är avsett att lämnas för varje enskilt fall med angivande av garantitagare, garantibelopp samt de särskilda villkor, som skall gälla för garantiens åtnjutande.

I de län, där riksbankskontoren skall utgöra lokalorgan för garantigivningen, bör ansökningar om statsgaranti ingivas till dessa kontor. Den företagsekonomiska prövningen samt tillsynen och kontrollen i samband med garantiärendena bör lämpligen även ankomma på riksbankskontoren. Vid utredningen skall dock samråd ske med dels länsarbetsnämnden, dels eventuellt förefintlig företagareförening i länet eller representanter för i länet förekommande organisation för hantverk och småindustri. Den till riksbankens kontor ingivna ansökan bör jämte kontorets förslag genom riksbankens direktion vidarebefordras till handelsdepartementet. Avvikande mening av länsarbetsnämnden skall därvid angivas; har nämnden avgivit skriftligt yttrande skall detta bifogas.

Då i nu ifrågakarande län icke finns möjlighet till lån från företagareförening, saknas anledning att i dessa fall begränsa det statliga borgensåtagandet till lån av viss storlek. Det är svårt att för närvarande bedöma, i vad mån efterfrågan på garantier här kommer att göra sig gällande. I dessa län, där man saknar den erfarenhet som på andra håll kunnat vinnas genom företagareförenings låneverksamhet, bör garantigivningen handhas med särskild försiktighet och — därest efterfrågan på garantier skulle bli betydande — i första hand gälla ur det allmännas synpunkt mera angelägna fall. I regel bör den icke avse smärre belopp.

Kungl. Maj:t bemyndigar i varje enskilt fall riksbanken att utfärda garanti. Av praktiska skäl bör emellertid hinder icke möta för Kungl. Maj:t att, om erfarenheterna skulle tala härför, lämna riksbanken generellt bemyndigande att självständigt utställa garanti intill visst belopp i varje enskilt fall. Ej heller bör hinder möta att för visst fall annat organ än företagareförening eller riksbankskontor bemyndigas utställa kreditgaranti.

Den som kommer i åtnjutande av kreditgaranti bör i princip kunna anlita valfri kreditinrättning; av naturliga skäl torde endast riksbanken, bank, sparbank eller kreditkassa för jordbrukskredit härvid komma i fråga. Som förutsättning för kreditgarantien bör emellertid gälla, att den kreditinrättning, som utlämnar lånet, under lånetiden sköter krediterna under bankmässiga former. Däri bör ligga bland annat, att kreditinrättningen omhän-

derhar förekommande säkerheter för lånet och ägnar dem erforderlig vård och tillsyn. Kreditgivarna skall vidare lämna vederbörande lokalorgan regelbunden redovisning av de statsgaranterade krediternas omfattning ävensom av andra omständigheter, som kan påverka garantien. Kreditgivarens förpliktelser torde böra klart fixeras i samband med garantigivningen eller i annan ordning.

Garantisystemet innebär bland annat, att lokalorganen befrias från besväret att anskaffa och hålla medel för lånerörelse och andra uppgifter av direkt bankteknisk natur. Däremot är lokalorganen av naturliga skäl medansvariga i fråga om den reella övervakningen av de lämnade krediterna. Det allmänna har intresse av att dessa utnyttjas på avsett sätt och att företaget utvecklas tillfredsställande. Den kontroll och översyn som detta erfordrar för att statens intressen skall tillgodoses även i sådana fall, då från kreditinrättningens sida icke gjorts någon anmärkning, åvilar garantigivaren. En dylik tillsyn synes erforderlig i så mycket högre grad som vissa eftergifter måste göras i fråga om kraven på realsäkerhet. Garanti bör nämligen ej lämnas för lån, som kan erhållas mot vanliga bankmässiga säkerheter. Företagareföreningarna har vid sin hittillsvarande handläggning av låneärenden haft att följa denna regel. I stort sett synes vid beviljande av statlig kreditgaranti samma krav på säkerhet böra uppställas som hittills gällt i fråga om lån från företagareföreningarna.

Man torde kunna utgå ifrån att lån med statlig garanti kommer att i räntehänseende likställas med bottenlån. Några särskilda åtgärder härför torde icke erfordras. Konkurrensen mellan kreditinrättningarna torde i praktiken komma att medföra, att räntan på de statsgaranterade lånen i allmänhet kommer att bli lägre än den ränta motsvarande lån utan garanti skulle ha betingat på fria marknaden. Räntan på garantilånen kommer vidare att i allmänhet ligga en halv procent lägre än räntan för de lån, som nu lämnas genom företagareföreningarna. Då emellertid företagareföreningarnas långivning och den statliga garantigivningen väsentligen har samma syfte samt säkerheterna för lånen respektive garantierna i stort sett torde bli av samma slag, talar starka skäl för att kostnaderna för låntagaren i båda fallen bör bli ungefär desamma. För att ernå detta synes en avgift böra uttagas, i regel motsvarande skillnaden mellan bottenlåneräntan och den ränta, företagareföreningen betingar sig. Vid nuvarande ränteläge skulle avgiften utgöra högst $\frac{1}{2}$ procent. Avgiften synes i allmänhet böra upptagas av långivaren, som har att redovisa beloppet till vederbörande lokalorgan. Häri genom inflytande belopp kan av lokalorganet användas för att täcka kostnader, som uppstår vid dess bestyr i samband med kreditgarantierna. Bestämmelser om avgiftens storlek och dispositionen av medlen bör meddelas av Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till verksamhetens förut angivna riskfyllda karaktär måste man räkna med att förluster uppkommer. Det kan med hänsyn härtill övervägas att av låntagaren uttaga en viss riskpremie. Ett dylikt förfarande skulle emellertid strida mot gällande principer för garantigivningen

till stöd för jordbrukets rationalisering och för låneverksamheten genom företagareföreningarna. Härtill kommer att den sammanlagda kostnaden för lån därigenom skulle bli förhållandevis stor. Under sådana omständigheter synes någon avsättning till riskfond tills vidare icke böra ske. Eventuella förluster bör förskottas av riksgäldskontoret och täckning senare ske genom anslag av riksdagen.

Att närmare ange omfattningen av de anspråk på garantier som kan uppkomma är självfallet svårt. Det synes emellertid önskvärt att möjligheter beredes för en total garantigivning under nästa budgetår av 10 miljoner kronor.

Det anföres i promemorian att, därest det föreslagna kreditgarantisystemet kommer till stånd, skäl kan anföras för att i samband därmed göra en översyn över de redan förefintliga statliga stödformerna i syfte att nå större enkelhet och enhetlighet. Emellertid synes det enligt utredningsmännens mening vara lämpligt att först avvakta erfarenheterna från garantisystemets tillämpning. Skulle detta under försöksperioden fungera tillfredsställande kan måhända en omprövning av de hittills tillämpade stödformerna komma att anses befogad.

Remissyttranden.

Över promemorian den 12 februari 1954 har, efter remiss, yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Malmöhus, Värmlands och Norrbottens län, Svenska jordbrukskreditkassan, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, kommunala finansrådet, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Svensk industriförening, Sveriges lantbruksförbund, Kooperativa förbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen samt företagareföreningarnas förtröenderåd. Svenska stadsförbundet, som beretts tillfälle att yttra sig över promemorian, har förklarat sig på grund av den korta remisstiden nödgas avstå därifrån men hemställt, att eventuellt yttrande av kommunala finansrådet måtte vinna beaktande vid ärendets fortsatta handläggning. Kommerskollegium har överlämnat yttranden av Stockholms handelskammare och Skånes handelskammare. Vidare har vissa länsstyrelser till sina remissyttranden bifogat av dem inhämtade utlåtanden; sålunda har överlämnats yttranden av konsulenten i Södermanlands läns företagarenämnd, Södermanlands läns hantverksdistrikt, Smålands och Blekinge handelskammare, Jönköpings läns hantverks- och industridistrikt, municipalnämnden i Löberöd, Värmlands läns företagareförening, Värmlands hantverksdistrikt, Norrbottens hantverks- och småindustridistrikt samt Luleå fabriks- och hantverksförening.

Det framlagda förslaget har till sina huvuddrag biträttts av den övertvägande delen av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig över detsamma. I många i princip tillstyrkande yttranden har dock gjorts erinringar, som i allmänhet gäller frågor rörande kreditgarantisystemets utformning och praktiska tillämpning; härjämte har från flera håll ytterligare utredning i olika hänseenden påkallats. *Fullmäktige i riksbanken* anser övergången till ett system med kreditgaranti böra utredas mer ingående än som skett och rekommenderar närmast uppskov till nästa års riksdag. *En fullmäktig* förordar emellertid förslagets genomförande innevarande år. *Bank- och fondinspektionen, fullmäktige i riksgäldskontoret* (med undantag av en ledamot), *Svenska bankföreningen, Tjänstemännens centralorganisation, Stockholms handelskammare* och *Skånes handelskammare* avstyrker förslaget. *Kommerskollegium* hyser tvekan mot förslaget men vill ej motsätta sig dess genomförande på försök. *Statskontoret* förordar närmast en samordning av gällande låneformer och en revision av utlåningsbestämmelserna men synes i andra hand vilja biträda promemorians förslag, dock med vissa jämkningar. *Sparbanksinspektionen* anser förslaget ej ge tillräckligt underlag för bedömandet av det tilltänkta garantisystemet.

Önskvärldheten av en utvidgning av statens möjligheter att lämna finansiellt stöd åt hantverks- och småindustriföretag vitsordas i det övertvägande antalet remissyttranden. *Statskontoret* framhåller, att de hittills öppnade lånemöjligheterna för dylika företag av olika skäl icke fått avsedd effekt och att tvekan därför knappast synes behöva råda om att åtgärder är önskvärda för en utvidgad statlig stödverksamhet på detta område. *Fullmäktige i riksgäldskontoret* understryker angelägenheten av att det stöd, som från statens sida lämnas den mindre företagsamheten, snarast utvidgas både i fråga om möjligheterna att ställa medel till förfogande och i syfte att erhålla större spridning i lokalt hänseende av lånemöjligheterna. Allmänna uttalanden, som innebär att behov finns av ökade statliga stödmöjligheter, görs vidare bl. a. av *sparbanksinspektionen, kommerskollegium, länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings, Kalmar* och *Malmöhus län* samt *Svenska sparbanksföreningen*.

Smålands och Blekinge handelskammare framhåller, att fall kan inträffa, då en hantverkare eller småföretagare har goda kvalifikationer för att starta eller utöka en rörelse men samtidigt saknar kapital och möjligheter att ställa bankmässiga säkerheter för erhållande av lån. I dessa fall har enligt handelskammarens mening de lånemöjligheter, som tillkommer genom det allmännas försorg, säkerligen en viktig uppgift att fylla. Av liknande innebörd är ett uttalande av *Sveriges hantverks- och småindustriförbundet*, enligt vilket många av de f. n. stora företagen startat med små kapitalresurser och särskilt under startperioden ofta haft svårigheter att få tillräcklig kredit, då de formella säkerheterna saknats. *Sveriges industriförbundet* meddelar, att vissa till förbundet anslutna branschföreningar med ett stort antal industriföretag ansett att vidgade kreditmöjligheter för de mindre företagen redan nu bör skapas. *Svensk industriförening* anför, att den svenska små-

industrien till skillnad från storindustrien på grund av kapitalbrist icke kunnat tillgodogöra sig den tekniska utvecklingens frukter i tillräcklig utsträckning. Småindustriens utövare har enligt föreningen under de sista åren haft mycket svårt att skaffa erforderliga krediter även för mycket angelägna ändamål. Föreningen drar slutsatsen, att staten bör göra en positiv insats för att förbättra småföretagarnas tillgång till lån samt anser att initiativet till den verkställda utredningen bör hälsas med tillfredsställelse. *Landsorganisationen i Sverige* anser, att det i promemorian dokumenterats ett samhällsbehov att understödja nya företag eller medverka till att äldre småföretag om möjligt kan utvecklas till större och effektivare företagsenheter.

I åtskilliga yttranden framhålles angelägenheten av ökade statliga stöd-möjligheter som hjälpmedel för lokaliserings- och sysselsättningspolitiken. *Fullmäktige i riksbanken*, som finner det önskvärt, att tillräckliga lånemöjligheter står idkare av hantverk och småindustri till buds, säger sig därvid främst avse sådan företagsamhet, som lokaliseras till landsbygden eller smärre tätorter, detta med hänsyn till önskemålet att där bereda ökade utkomst-möjligheter och att motverka inflyttningen till städer och andra större samhällen. *Lantbruksstyrelsen* erinrar att den vid ett tidigare tillfälle framhållit nödvändigheten att åtgärder vidtages för att åstadkomma en ökad differentiering av landsbygdens näringsliv och därmed ökade möjligheter för dem, som lämnar jordbruket, att ändå stanna kvar på landsbygden. Styrelsen finner det i sådant syfte angeläget att förutsättningarna för utveckling av småindustri och hantverk på landsbygden tillvaratages bl. a. genom att finansieringen av dylika företag underlättas. Enligt styrelsens mening borde statligt stöd i form av kreditgaranti till hantverk och småindustri kunna bli ett värdefullt medel att påverka utvecklingen på landsbygden i önskvärd riktning. *Sveriges lantbruksförbund*, *Svenska landskommunernas förbund* och *Svenska jordbrukskreditkassan* ger uttryck för liknande synpunkter. *Landsorganisationen i Sverige* anför, att genomförandet av det framlagda förslaget synes kunna bli ett verksamt komplement till övriga samhällsåtgärder för att stödja och uppmuntra företagsamhet på orter, där sysselsättningen kan bedömas såsom särskilt konjunkturkänslig eller där behov föreligger att göra försörjningsmöjligheterna mindre ensidiga. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller, att det särskilt vid industrinedläggelser är ytterst angeläget att i vissa fall kunna ge statligt stöd i form av lån till nya företag på berörda orter. Då behovet av dylika åtgärder icke är begränsat till vissa län hälsar styrelsen med tillfredsställelse att det föreslagna kreditgarantisystemet skall omfatta landet i dess helhet.

Bank- och fondinspektionen anför i sitt yttrande, att det synes ovisst, huruvida bakom kraven på förbättrade kreditmöjligheter för hantverk och småindustri verkligen finns kreditbehov, som ur samhällets synpunkt är beaktansvärda men likväl icke kan tillgodoses. Enligt inspektionens mening kan det ifrågasättas, huruvida icke nämnda krav åtminstone delvis sammanhänger med den prövning ur lönsamhetssynpunkt, som alla projekt för

vilka kredit begäres måste underkastas och som regelmässigt leder till att vissa kreditframställningar avvisas. Liknande synpunkter framförs av *Skånes handelskammare*, som tillika hyser den uppfattningen, att hantverkets svårigheter icke numera ligger på kreditområdet. *Svenska bankföreningen*, som uppskattar affärsbankernas sammanlagda kreditgivning till hantverk och småindustri till ca 850 milj. kronor, framhåller att enligt bankernas erfarenheter företagare inom ifrågavarande näringsgrenar alltid eller så gott som alltid erhåller den kredit, som är motiverad med hänsyn antingen till ställda säkerheter eller låntagarnas personliga förutsättningar eller båda dessa faktorer i förening. Bankföreningen anser det vara ofrånkomligt, att frågan om behovet av särskilda stödåtgärder noggrant utreds innan förslag om sådana åtgärder upptages till slutlig prövning.

Beträffande lokaliserings- och arbetsmarknadssynpunkterna anför *bank- och fondinspektionen*, att dessa icke bör tillmätas alltför stor betydelse i förevarande sammanhang, eftersom den kreditvolym som kan komma i fråga är alltför ringa för att mera påtagliga resultat ur nämnda synpunkter skall kunna ernås.

Utredningsmännens förslag att utvidgningen av det statliga stödet till hantverks- och småindustriföretag skall ske genom inrättande av ett nytt kreditgarantisystem tillstyrkes i princip av flertalet remissinstanser, däribland *arbetsmarknadsstyrelsen*, *sparbanksinspektionen*, *lantbruksstyrelsen* — som till stöd för sin inställning bl. a. åberopar gynnsamma erfarenheter från det statliga kreditgarantisystemet på jordbrukets område — samtliga *länsstyrelser*, som hörts i ärendet, *Svenska jordbrukskreditkassan*, *Svensk industriförening*, *Landsorganisationen i Sverige* och *Svenska sparbanksföreningen*.

Vissa principiella betänkligheter framförs emellertid av *statskontoret*, som, utan att avstyrka förslaget, i huvudsak framhåller följande. Kreditgarantiformen används på vissa områden och erfarenheterna av densamma har icke visat sig ogynnsamma. I dessa fall har dock förlustriskerna bedömts och visat sig vara begränsade eller också har realsäkerheter förekommit; vidare har statliga organ att svara för att statens intressen vederbörligen tillvaratages. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle garantigivningen utsträckas till områden, där växlingar i konjunkturerna kan öva inflytande. Såsom garantigivare skulle stå företagareföreningar, enskilda sammanslutningar utan direkt ekonomiskt ansvar för de förslag, som framläggs. Betänkligheter framträder särskilt om man beaktar, att kreditgarantigivningen beräknas få en större omfattning än hittillsvarande låneverksamhet och att realsäkerhet endast i undantagsfall torde kunna erbjudas. Då hänsyn skall tagas även till sysselsättnings- och lokaliseringssynpunkter är uppenbarligen icke obetydliga risker förbundna med en garantigivning, särskilt vid vikande konjukturer. Mot bakgrunden av det anförda har statskontoret kommit till den uppfattningen, att i första hand en samordning av gällande låneformer och en revidering av lånebestämmelserna bör övervägas.

I anslutning till de av statskontoret framförda synpunkterna kan framhållas, att *fullmäktige i riksbanken* — som av skäl vilka redovisas i fortsättningen dock intar en i viss mån avvaktande hållning till förslaget — förklarar sig icke ha några principiella invändningar mot att vidgad lånemöjlighet för hantverk och småindustri beredes i form av statlig kreditgaranti. Den omständigheten att staten ikläder sig en relativt stor risk, särskilt i händelse av en konjunkturförsämring, utgör enligt fullmäktiges mening icke anledning att ställa sig avvisande till kreditgarantiformen.

Vissa remissinstanser, som i princip tillstyrker, att det föreslagna kreditgarantisystemet inrättas på försök, rekommenderar likväl i första hand andra vägar för att ernå en i och för sig önskvärd utvidgning av småföretagens kreditmöjligheter. Sålunda erinrar *kommerskollegium* om det av banklags-sakkunniga framlagda förslaget till sådan ändring i banklagstiftningen, som avses skola möjliggöra för bankerna att bevilja s. k. blancokrediter till idkare av hantverk och småindustri i viss utsträckning. Kollegium finner det mindre lämpligt att innan nämnda lagändring vidtagits införa nya former för statlig medverkan i långivningen till småföretagsamheten. Tidpunkten för ifrågavarande lagändring får under alla förhållanden anses tämligen nära förestående, även om det som utredningsmännen framhållit skulle dröja till år 1956. Enligt kommerskollegiets mening skulle under tiden en ökad statlig kreditgivning på området kunna komma till stånd genom företagareföreningarna och viss utökning av hantverkslånefondens verksamhet. Även *Sveriges industriförbund* samt *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* anser att i främsta rummet nyssnämnda lagändring bör genomföras. *Företagareföreningarnas förtroenderåd* anför, att det för föreningarna framstår som mera angeläget att vidga ramen för den nuvarande långivningen än att för de större lånebehoven tillskapa en särskild stödform. Rådet erinrar om att de större lånen hittills representerat endast 10—15 procent av den totala långivningen genom föreningarna. *Smålands och Blekinge handelskammare* vill ifrågasätta, om icke det avsedda syftet skulle kunna ernås genom en utvidgning av företagareföreningarnas låneverksamhet.

Bank- och fondinspektionen anser, att förslaget med hänsyn bl. a. till nämnda alternativa möjligheter bör vila. Med avseende på verkningarna av de föreslagna blancokrediterna anför inspektionen följande.

I vilken utsträckning de vidgade kreditmöjligheterna skulle komma att utnyttjas är svårt att bedöma och beror självfallet på de berörda parterna själva. Från bankernas sida har emellertid städse deklarerats intresse för kreditgivning av ifrågavarande slag. Det vore därför önskvärt att de föreslagna lagändringarna genomfördes och att verkningarna därav avvaktades, innan den statliga stödverksamheten för ifrågavarande ändamål berikades med ytterligare en kreditform.

Inspektionen ifrågasätter huruvida det icke vore mera ändamålsenligt att utvidga företagareföreningarnas låneverksamhet. *Tjänstemännens centralorganisation*, *Stockholms handelskammare* och *Skånes handelskammare* hän-

visar i sina avstyrkande yttranden till förslaget om införande av blancokrediter och de väntade verkningarna härav.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anser sig icke på den föreliggande utredningen kunna bedöma lämpligheten av att det ökade statliga stödet — som fullmäktige i princip finner angeläget — erhåller den i promemorian förordade formen. Fullmäktige framhåller önskvärdheten av att verkningarna av kreditgarantisystemet, bl. a. för kreditväsendet och den statliga upplåningen, ingående utreds och belyses, innan systemet kommer till användning på nya områden. Vidare ifrågasätter fullmäktige om kreditgarantivning bör tillämpas vid sidan av den redan i olika former bedrivna stödverksamheten samt om på detta område avsteg bör göras från de senaste årens decentraliseringssträvanden. Fullmäktige förordar, att i avvaktan på en ingående undersökning av hithörande problem andra utvägar sökes för att åstadkomma det ytterligare stöd, som även enligt fullmäktiges mening bör lämnas hantverket och den mindre industrien. Riksgäldsfullmäktigen *Svensson* har anfört reservation under hänvisning till att han tidigare i andra sammanhang principiellt tagit ståndpunkt till förmån för kreditgarantisystemet.

Vid remissbehandlingen har framkommit åtskilliga kritiska erinringar och önskemål avseende det föreslagna kreditgarantisystemets utformning och praktiska handhavande.

Sparbanksinspektionen anser, att vissa principiella riktlinjer för garantivningen bör fastställas. Sålunda bör enligt inspektionens mening närmare anges vilka industriföretag som jämte hantverksföretagen skall kunna komma i åtnjutande av kreditstöd. Eventuellt kunde ett maximibelopp bestämmas, vilket i de individuella fallen normalt icke skulle få överskridas. Vidare anför inspektionen bl. a. följande.

Förutom sådana spørsmål som lokalisering och tillgång på arbetskraft bör en rad andra frågor beaktas vid garantivningen, såsom företagsledningens personliga kvalifikationer, företagets lönsamhet, förhållandet mellan eget och främmande kapital, ändamålet med upplåningen — fabriksutvidgning, maskinutrustning, lagerhållning, kundkrediter eller nyetablering — ävensom lånens löptid och amortering. Angelägenheten av en viss försiktighet vid garantivningen bör komma till uttryck i direktiven för densamma. Säkerheter för statsgaranterade krediter bör krävas i den utsträckning som är möjlig, även om bankmässiga säkerheter icke kan åstadkommas.

Fullmäktige i riksbanken anser, att en avgränsning av begreppet småindustri bör göras. *Svensk industriförening* framhåller, att enligt föreningens uppfattning samtliga företag inom hantverk och småindustri skall ha lika rätt att komma i åtnjutande av kreditgaranti oavsett varusortiment och belägenhet. *Statskontoret* framhåller att, därest kreditgarantisystemet kommer till stånd, kreditgarantier bör ifrågakomma endast i sådana fall, där uppenbarligen goda förutsättningar för rörelsens fortbestånd och utveckling bedöms föreligga. *Sparbanksföreningen* anför, att det är av stor betydelse för låntagarna själva att kreditgarantivningen icke blir för generös och att låntagare principiellt bör sätta in ett icke oväsentligt eget kapital i rörelsen.

De krav på säkerheter, som företagareföreningarna i allmänhet uppställt bör enligt föreningen iakttagas även vid kreditgarantigivningen.

De lokala organens befogenheter att i samband med kreditgarantigivningen utöva kontroll över låntagarens rörelse berörs av *Svensk industriförening*, som understryker, att den enda övervakning av låntagarna som får komma i fråga är den som bank- och affärsmässigt sker från kreditinrättningens sida samt att staten icke skall få intaga annan ställning till låntagarna än den som civilrättsligt tillkommer borgensmän. Föreningen förklarar sitt principiella gillande av förslaget vara beroende av att denna regel iakttages.

Bank- och fondinspektionen, *Svenska sparbanksföreningen*, *Svensk industriförening* och *Stockholms handelskammare* föreslår, att avgörandet i kreditgarantiärenden skall ligga hos kommerskollegium. Samma mening har reservationsvis framförts inom riksbanksfullmäktige.

Beträffande kreditgarantisystemets lokala organisation gör sig skilda meningar gällande. Flertalet remissinstanser har anslutit sig till utredningsmännens förslag. I vissa remissyttranden framförs emellertid betänkligheter mot att tilldela företagareföreningarna den ställning inom kreditgarantisystemet, som avses i förslaget. Sålunda anför *sparbanksinspektionen*, att denna ställning icke är tillräckligt grundad, i det att föreningarna dock i princip är privata sammanslutningar och icke skall bära något ekonomiskt ansvar för den kreditgivning, som kommer till stånd. Inspektionen förordar, att beredningen av kreditgarantiärenden, för möjliggörande av en enhetlig bedömning och hänsynstagande till andra företag, sker i något centralt organ, exempelvis kommerskollegium, som bör ha tillgång till teknisk och företagsekonomisk expertis för granskning av ansökningarna. Detta organ bör enligt inspektionens mening även ha att efter Kungl. Maj:ts bemyndigande utfärda kreditgaranti. *Fullmäktige i riksbanken* anför följande.

Riksbanken är villig att lämna sin medverkan i vad avser den funktion dess avdelningskontor skulle fylla i kreditgarantisystemet. Den omständigheten att två olika organ skulle sidoordnade ha att handlägga samma slags ärenden torde emellertid medföra olika bedömning av dessa ärenden. Av flera skäl kan enligt fullmäktiges mening ifrågasättas om företagareföreningar är de organ, som är mest lämpade för uppgifter av här avsedd art. Det kan uppkomma icke så få gränsfall, då företagareförening skulle ställas inför valet att själv lämna lån eller tillstyrka statlig kreditgaranti. Man kan icke heller våga förutsätta, att företagareföreningarna skall visa sig lämpliga som kontrollorgan. När företagareföreningarna ej själva stå någon förlustrisk kan man nämligen icke alltid utgå från att kontrollen blir tillräckligt effektiv. Den föreslagna anordningen att en företagareförening, som efter kreditgarantisystemets inrättande erhåller utlåningsrätt, skall överta de uppgifter, som förut ankommit på riksbankskontoret i länet, är icke godtagbar. Enligt fullmäktiges uppfattning skulle det vara lämpligare, att riksbankskontoren överallt anförtroddes handläggningen av ifrågavarande garantigivning samt de kontrollåtgärder, som erfordras sedan lån utlämnats. Riksbanksfullmäktigen *Kristensson* som reserverat sig, delar emellertid ut-

redningsmännens uppfattning att förberedande undersökningar samt den lokala tillsynen och kontrollen bör handhavas av företagareföreningarna i de län där sådana finns.

Statskontoret pekar på olika möjligheter att undanröja nackdelarna av att föreningarna icke skulle ikläda sig ekonomiskt ansvar för garantigivningen. Sålunda anför ämbetsverket, att förening kan åläggas svara för viss andel i eventuellt uppkommande förluster eller att stå som underborgensman för lämnade kreditgarantier. *Statskontoret* ifrågasätter vidare om icke garantiärendena i samtliga län borde förberedas i samråd med respektive riksbankskontor.

Länsstyrelserna i Södermanlands och Kalmar län samt Värmlands läns företagareförening har förordat att även företagareföreningar utan låneverksamhet skall kunna anlitas som lokalorgan inom kreditgarantisystemet.

Beträffande räntan å lån för vilka den statliga kreditgarantien kommer att lämnas, anför *fullmäktige i riksbanken* i huvudsak följande.

Utredningsmännen har utgått från att lån med statlig garanti i räntehänseende skulle komma att likställas med bottenlån, vilket f. n. skulle innebära en ränta av i allmänhet 3,5 procent. Enligt riksbankens erfarenheter kommer det emellertid att bli svårt att förmå de enskilda kreditinstituten att utlämna lån på dylika villkor. Räntemarginalen torde nämligen komma att bedömas såsom otillräcklig. Enligt fullmäktiges uppfattning bör räntesatsen icke fastlåsas. Genom möjligheten att vända sig till olika kreditinstitut synes de lånesökande ha fått tillräckliga garantier för att kunna erhålla den lägsta för tillfället gällande räntan.

Riksbanksfullmäktige finner icke de i promemorian angivna skälen för uttagande av en särskild avgift utöver räntan motivera en dylik anordning, vilken av fullmäktige betecknas som främmande för garantilånesystemet. Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* anser, med hänsyn till önskvärdheten av att småföretagens kapitalkostnader hålls så låga som möjligt, att ifrågasvarande avgift icke bör uttagas.

Delade meningar har framkommit i frågan huruvida en riskpremie bör uttagas med hänsyn till förlustriskerna vid garantigivningen. *Statskontoret* och *fullmäktige i riksbanken*, som icke gör någon erinran mot utredningsmännens förslag i denna del, anser, att förluster, som uppkommer till följd av statens garantiåtaganden enligt förslaget, bör täckas av ett för ändamålet uppfört anslag å driftbudgeten.

Sparbanksinspektionen påpekar, att i promemorian icke berörts hur man skall förfara vid indrivning av lån eller till vilken statlig institution långivare har att vända sig, när ett lån blivit nödlidande, ej heller hur förhållandet i övrigt mellan garantigivare och långivare skall regleras med avseende å den senares skyldigheter. Inspektionen anför, att det för bedömning av låneräntan är av betydelse att veta hur långt dessa skyldigheter skall sträcka sig. *Fullmäktige i riksbanken* påtalar likaledes, att utredningsmännen förbigått flera praktiska frågor i samband med garantisystemet. Fullmäktige förklarar, att riksbanken är beredd att åtaga sig indrivningen av nödlidande

lån. Även Svenska sparbanksföreningen berör dessa spörsmål samt ifrågasätter, om det icke inom kommerskollegium borde inrättas en nämnd eller kommitté för handläggning av tekniska frågor och samordningsfrågor rörande ifrågavarande garantigivning i likhet med vad som skett inom lantbruksstyrelsen för handläggningen av jordbrukets garantilån. I vart fall vid verksamhetens början kan enligt föreningens mening en dylik nämnd visa sig erforderlig.

Departementschefen.

För hantverks- och småindustriföretag finns f. n. särskilda möjligheter att för olika ändamål erhålla lån av statsmedel. Sålunda bedriver företagareföreningar i vissa län med understöd av statsmedel en låneverksamhet, som är avsedd att stödja företagsamhet i mindre skala. Vidare är i liknande syfte inrättade särskilda lånefonder, statens hantverkslånefond och fonden för hantverks- och småindustrikredit. Möjligheterna att utnyttja dessa kreditformer är emellertid f. n. starkt begränsade. Företagareföreningar med utlåningsverksamhet existerar endast i nio län; företagare i stora delar av landet är sålunda utestängda från denna låneform. Vad beträffar de båda hantverksfonderna synes erfarenheten visa att de — bl. a. på grund av förhållandevis stränga lånevillkor — ej i den utsträckning, som avsetts, kommit att utgöra stöd åt de berörda kategorierna av företag.

Frågan om en utvidgning och förbättring av det statliga kreditstödet åt hantverk och småindustri har under senare år övervägts vid upprepade tillfällen. Sålunda framlade småföretagsutredningen år 1946 ett förslag till statlig låneverksamhet, liknande företagareföreningarnas och avsedd att täcka alla delar av landet. Delvis på grundval av småföretagsutredningens betänkande i ämnet upprättades inom handelsdepartementet år 1949 ett annat förslag, som innebar, att företagareföreningar successivt skulle komma till stånd i samtliga län och att föreningarna skulle få befogenhet att på statens vägnar teckna garanti för lån till småföretag. Dessa förslag föranledde emellertid ej någon åtgärd.

I en inom handelsdepartementet av särskilda utredningsmän upprättad promemoria har nu framlagts förslag till statlig kreditgarantigivning i syfte att främja utvecklingen inom hantverk och småindustri. Detta förslag innebär i huvudsak följande.

Statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag skall efter ansökning kunna beviljas på vissa villkor. I varje län skall finnas ett lokalorgan för handläggning av ärenden rörande statsgaranti. I län, där det finns företagareförening, som för låneverksamhet beviljats understöd av statsmedel, skall föreningen vara lokalorgan. I övriga län skall funktionen såsom lokalorgan uppehållas av riksbankens avdelningskontor. Ansökan om statsgaranti skall inges till lokalorganet, som skall verkställa erforderlig utredning i ärendet och med eget yttrande överlämna ansökningen till

Kungl. Maj:t. Befinnes ärendet efter vederbörlig beredning, som skall företagas inom handelsdepartementet, böra bifallas av Kungl. Maj:t, lämnas bemyndigande till företagareföreningen, respektive riksbanken att på statens vägnar utfärda garanti för lånet. På lokalorganet skall vidare ankomma att, sedan garanti utfärdats och lånet utlämnats, utöva viss kontroll å lånets användning och tillsyn över det låntagande företags utveckling.

Kungl. Maj:t skall till riksbanken kunna delegera befogenhet att meddela statsgaranti i viss utsträckning. Vad angår själva utfärdandet av garanti skall i undantagsfall även annat organ än företagareförening eller riksbanken kunna erhålla bemyndigande härtill.

Statsgaranti skall i princip kunna ifrågakomma oavsett i vilken kreditinrättning lån är avsett att tagas. Beträffande storleken av det lånebelopp, för vilket garanti skall kunna beviljas, har någon gräns uppåt icke föreslagits. Begränsning nedåt har förutsatts endast för de fall, som handläggs av företagareförening i egenskap av lokalorgan. I dylika fall skall nämligen garanti beviljas endast för lån som överstiger det högsta belopp, vilket enligt gällande föreskrifter kan av företagareförening utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t utlämnas till ett och samma företag. Ifrågavarande maximalbelopp utgör f. n. 40 000 kronor. I fall, där lån bör kunna erhållas i kreditanstalt mot vanliga bankmässiga säkerheter, skall statsgaranti icke beviljas. För lån, som utlämnas under statsgaranti, skall i regel ställas säkerhet enligt de grunder som vanligen tillämpas av företagareföreningarna. Sådan säkerhet skall omhändertagas av den kreditinrättning, som utlämnar lånet. Kreditinrättningen skall i övrigt förvalta lånet under bankmässiga former.

Vad avser räntan å lån, för vilka statsgaranti utfärdats, framhåller utredningsmännen, att konkurrensen mellan kreditinrättningarna i praktiken torde komma att medföra, att räntan på dessa lån i allmänhet kommer att bli väsentligt lägre än vad motsvarande lån skulle ha betingat på den fria marknaden. Man torde kunna utgå från att lån med statsgaranti kommer att i räntehänseende likställas med bottenlån. Några särskilda åtgärder härför torde icke erfordras. Skillnaden mellan den presumerade räntan å lån med statsgaranti och den ränta, företagareföreningarna vanligen betingar sig vid utlåning, motiverar att en avgift, motsvarande denna skillnad, uttages av kreditinrättningen och tillfaller lokalorganet i syfte att täcka kostnaderna för handhavandet av garantiärendena.

Utredningsmännen har ansett, att kreditgarantisystemet bör inrättas och tills vidare tillämpas på försök. Med hänsyn till förlustriskerna bör försiktighet iakttagas vid garantigivningen. Eventuellt uppkommande förluster för staten bör enligt förslaget förskottsvis täckas av riksgäldskontoret och i sista hand ersättas genom anslag av riksdagen.

Ramen för garantigivning under nästa budgetår föreslås bli 10 milj. kronor.

Slutligen har utredningsmännen framhållit, att en omprövning av de hittills tillämpade formerna för statligt stöd till hantverk och småindustri

bör övervägas, därest det föreslagna kreditgarantisystemet under försöksperioden visar sig fungera på ett tillfredsställande sätt.

Av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig över förslaget, har de allra flesta anslutit sig till uppfattningen att det föreligger behov att utvidga statens möjligheter att lämna finansiellt stöd åt hantverks- och småföretag. Den övervägande delen av de remissinstanser, som funnit önskvärt att de statliga stödmöjligheterna ökas, har också biträtt utredningsmännens förslag, att utvidgningen bör ske genom inrättande av ett kreditgarantisystem. Flera hörda myndigheter och sammanslutningar har emellertid avstyrkt förslaget. Några remissinstanser har ansett ytterligare utredning rörande kreditgarantisystemet påkallad. I en del av de tillstyrkande yttrandena görs erinringar angående systemets utformning och praktiska tillämpning.

Hantverks- och småindustriföretagen svarar för en icke obetydlig del av landets samlade produktion. Det är fördenskull av vikt, att dessa företag kan upprätthålla och om möjligt successivt öka sin produktionsförmåga. Detta kan ske endast under förutsättning att uppmärksamheten ständigt hålles riktad på den tekniska utvecklingen och att i anslutning härtill en fortgående rationalisering av företagens drift äger rum. En rationalisering av företagen kräver kapitalinsatser för anskaffning av tidsenliga lokaler och maskiner. Möjligheterna att insätta kapital av tillräcklig storlek i rörelsen är emellertid ofta för svaga hos de mindre företagen, vilkas ägare ej sällan är ur stånd att tillhandahålla vare sig eget kapital av nämnvärd storlek eller bankmässiga säkerheter, mot vilka kompletterande krediter kan erhållas. Att så är förhållandet har bekräftats av många remissinstanser, bl. a. av de organisationer som företräder företagens intressen.

Svenska bankföreningen har velat hävda att de mindre företagen alltid eller så gott som alltid erhåller den kredit som är motiverad med hänsyn till antingen ställda säkerheter eller låntagarens personliga förutsättningar eller båda dessa faktorer i förening. Gentemot denna uppfattning kan emellertid ställas många och på praktiska erfarenheter grundade vittnesbörd både från statliga myndigheter, vilka varit i beröring med hittillsvarande statliga stödverksamhet, och från enskilda sammanslutningar. Jag anser mig i detta sammanhang blott behöva särskilt erinra om företagareföreningarnas erfarenheter, vilka ger vid handen att det från småföretagens sida föreligger ett trängande lånebehov, som vida överstiger de medel, som kunnat ställas till förfogande för utlåning. Man kan utgå från att det i dessa fall nästan genomgående gäller kreditbehov, som ej kunnat tillgodoses genom vanliga bankkrediter.

Såsom framhållits av utredningsmännen och vitsordats av åtskilliga remissinstanser — bl. a. riksbanksfullmäktige, arbetsmarknadsstyrelsen, landsorganisationen och landskommunernas förbund — har vidare de lånemöjligheter, staten kan tillhandahålla, stor betydelse som hjälpmedel för en ur det allmännas synpunkter önskvärd lokaliserings- och sysselsättningspolitik. Denna politik går bl. a. ut på att i områden, där näringslivet har

en ensidig sammansättning eller domineras av konjunkturkänslig storindustri, söka åstadkomma en differentiering genom tillskapande eller utvidgning av livskraftig småindustri. Det är vidare fråga om att skapa ersättning för sysselsättningsmöjligheter, som äventyras genom nedläggande av företag. Enskilda kommuner har i sådana situationer gjort icke obetydliga insatser genom långivning, borgensåtaganden och på andra vägar, men den kommunala insatsen på området har icke varit utan olägenheter, bl. a. med hänsyn till risken för olämplig konkurrens mellan olika kommuner om företagen. I åtskilliga fall torde för övrigt kommunerna med dylika stödåtgärder ha gått utöver sina befogenheter enligt kommunallagarna. Företagareföreningarna har å sin sida åtagit sig och med viss framgång fullgjort liknande uppgifter inom ramen för den samhällseliga lokaliserings- och sysselsättningspolitiken. Föreningarnas kapacitet för dessa uppgifter är emellertid, såsom förut framhållits, starkt begränsad på grund av den jämförelsevis ringa medelstillgången. För att möjliggöra effektivare insatser på detta område är enligt min mening en utvidgning av resurserna synnerligen önskvärd.

Från vissa remissinstanser har framhållits att de förefintliga kreditbehoven kan komma att väsentligen tillgodoses om banklagssakkunnigas förslag beträffande rätt för bankerna att utlämna s. k. blancokrediter genomföres. Jag delar förhoppningen att småföretagens tillgång till erforderliga krediter därigenom skulle förbättras. Jag vill emellertid icke underlåta att i likhet med bank- och fondinspektionen framhålla, att det är svårt att närmare bedöma i vilken utsträckning sålunda vidgade kreditmöjligheter skulle komma till användning. Uppenbarligen kommer dessa möjligheter att kunna utnyttjas endast i den mån de enskilda bankerna är beredda att ikläda sig de risker, som ovedersägligen måste vara förenade med en kreditgivning av sådan art. Vidare bör framhållas, att den övre gränsen för blancokrediterna enligt föreliggande förslag skulle sättas så relativt lågt som till 50 000 kronor för varje särskilt fall. Det blir sålunda tämligen begränsade kreditbehov, som kan tillgodoses på denna väg. Jag anser mig därför icke kunna antaga att införande av blancokrediter — även om dessa i och för sig skulle kunna medföra lättnader — skulle innebära en lösning av småföretagarnas finansieringsproblem. Dessutom måste det uppenbarligen dröja, innan erforderliga lagändringar kan komma till stånd.

Med hänsyn till vad jag nu anfört och då särskilt lokaliseringssynpunkterna anser jag det vara ådagalagt att det föreligger ett angeläget behov av vidgade möjligheter till finansiellt stöd åt hantverks- och småindustriföretag. Enligt min mening bör staten icke undandraga sig att medverka till lösningen av denna fråga. Härvid kan olika vägar tänkas. Sålunda kan ökade utlåningsmöjligheter beredas över riksstaten, i vilket fall alltså en höjning av för ändamålet anvisade anslag skulle begäras av riksdagen. Detta skulle emellertid icke vara till någon nytta i områden där företagareföreningar ej finns och kanske för övrigt knappast behövs. Ur rent statsfinansiella synpunkter synes det av utredningen föreslagna kreditgarantisystemet också

vara att föredraga. Om detta system genomföres, kommer endast eventuella förluster att påföras riksstaten. Erfarenheterna av ordningen med statliga kreditgarantier från andra områden synes vidare ge vid handen att systemet innebär åtskilliga fördelar jämfört med en direkt statlig långgivning. Systemet går ut på att den redan existerande kreditorganisationen utnyttjas och innebär en mindre belastning på den statliga förvaltningsapparaten.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har ansett önskvärt, att verkningarna av garantisystemet bl. a. för kreditväsendet och den statliga upplåningen ingående utreds innan systemet kommer till användning på nya områden. Även andra remissinstanser har ifrågasatt ytterligare utredning i olika hänseenden. Med anledning härav må erinras om att systemet med kreditgarantier i nu förevarande fall avsetts skola införas och tillämpas blott på försök och med iakttagande av viss försiktighet. Vidare har det sammanlagda beloppet av utfärdade garantier föreslagits skola för det närmaste året begränsas till 10 miljoner kronor. Det är knappast troligt att en garantigivning av denna jämförelsevis ringa omfattning skall kunna medföra menliga verkningar i de hänseenden fullmäktige kan ha åsyftat. Enligt min mening föreligger icke skäl att på grund av sådana farhågor uppskjuta införandet på försök och i begränsad omfattning av garantisystemet, om detta i övrigt kan anses innebära påtagliga fördelar. Då utredningsmännens förslag i princip dessutom tillstyrkts i det övervägande antalet remissyttranden anser jag mig därför böra förorda, att ett system med statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag försöksvis inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget.

Flera remissinstanser har ifrågasatt, om man nu borde införa en ny stödform för hantverk och småindustri utan att samtidigt företa en allmän samordning av förekommande stödåtgärder. Dessa invändningar saknar icke helt fog. Häremot får emellertid ställas angelägenheten av att utan längre dröjsmål verkligen effektivisera samhällets stödåtgärder på området, där ej minst de lokaliseringspolitiska önskemålen väga tungt. Kravet på samordning har f. ö. icke samma styrka, när det, som här är fallet, gäller att mera försöksvis införa en ny stödform. Ur viss synpunkt torde en utredning om en eventuell samordning av olika stödformer för övrigt kunna ge bättre resultat, om den företages först sedan praktiska erfarenheter föreligger av ordningen med kreditgarantier.

Utredningsmännens uppläggning av garantisystemet i organisatoriskt avseende finner jag i stort sett lämplig. Jag har sålunda icke för min del något att erinra mot att sådana företagareföreningar, som beviljats understöd av statsmedel för bedrivande av låneverksamhet, i egenskap av lokalorgan anförtros uppgiften att svara för den förberedande utredningen i garantiärendena, att efter Kungl. Maj:ts bemyndigande utfärda beviljade statsgarantier samt att utöva viss tillsyn och kontroll av de företag, som kommit i åtnjutande av statsgaranti. Det förhållandet att företagareföreningarna är i princip enskilda sammanslutningar har givit vissa remiss-

instanser anledning till betänkligheter mot att föreningarna skulle anförtros ifrågavarande uppgifter. Det må emellertid påpekas att det i stadgarna för samtliga föreningar med utlåningsverksamhet är föreskrivet att representeranter för vederbörande länsstyrelse skall ingå i föreningsstyrelsen samt att staten i samband med utanordning av understöd till föreningarna förbehåller sig rätt till kontroll av föreningarnas verksamhet. — Jag är emellertid icke nu beredd förorda, att, såsom från vissa håll föreslagits, företagareföreningar utan låneverksamhet anförtros uppgiften att vara lokalorgan för garantigivningen.

I syfte att statsgaranti skall kunna utfärdas för lån till företagare även i de län, där företagareföreningar med låneverksamhet icke finns, har föreslagits, att funktionen som lokalorgan i dessa län skall tills vidare uppehållas av riksbankens avdelningskontor. Riksbanken har förklarat sig villig att lämna sin medverkan i detta avseende men samtidigt framfört vissa erinringar mot den föreslagna anordningen. Sålunda anser riksbanksfullmäktige bl. a. att risk föreligger för en oenhetlig bedömning av garantiärendena om på vissa håll företagareföreningar skulle få handha garantiverksamheten. Vidare förklarar sig fullmäktige icke kunna godtaga, att företagareföreningar, som efter kreditgarantisystemets inrättande beviljas statsmedel för utlåning, skall övertaga de uppgifter i samband med garantigivningen, som förut ankommit på respektive riksbankskontor. Fullmäktige finner det lämpligare att riksbankens avdelningskontor i samtliga län tilldelas funktionen som lokalorgan för statsgarantigivningen.

Jag anser mig böra ta fasta på riksbanksfullmäktiges förklaring att banken är villig medverka i sådana län, där företagareförening med låneverksamhet ej finns, och tillstyrker alltså utredningsmännens förslag även i detta hänseende. I anledning av riksbanksfullmäktiges farhågor för en oenhetlig bedömning av garantiärendena må framhållas, att kravet på enhetlighet bör kunna tillgodoses, om den slutliga prövningen av ärendena, såsom i det följande förordas, företages av Kungl. Maj:t. Vad fullmäktige i övrigt anfört om den lokala organisationen ger mig anledning understryka, att det här tills vidare är fråga om en försöksverksamhet. Sedan under viss tid erfarenheter inhämtats vid praktisk tillämpning av garantisystemet, kommer alltså tillfälle att ges till den omprövning av organisationen, som då eventuellt kan befinnas påkallad.

Det slutliga avgörandet i ärenden rörande statsgaranti bör tills vidare, såsom utredningsmännen föreslagit, i princip ankomma på Kungl. Maj:t. Beredningen av förekommande garantiärenden — över vilka i lämplig utsträckning de centrala ämbetsverken, främst kommerskollegium och arbetsmarknadsstyrelsen, kan få tillfälle att yttra sig — bör ankomma på handelsdepartementet, som vid behov torde för ändamålet böra få anlita teknisk eller ekonomisk expertis. Hinder bör ej möta mot att Kungl. Maj:t för vissa ärenden eller grupper av ärenden — exempelvis avseende statsgaranti för mindre lån — överlämnar beslutanderätten till riksbanken.

Med hänsyn till syftet med verksamheten och säkerheternas beskaffenhet

torde icke kunna undvikas att vissa förlustrisker för staten föreligger. En fortlöpande tillsyn över utvecklingen av de företag, som kommit i åtnjutande av statsgaranti, synes därför ofta behöfelig. Ifrågavarande tillsyn bör ankomma på lokalorganen. Omfattningen av och sättet för tillsynens utövande får bedömas från fall till fall. Därvid torde de erfarenheter, som gjorts i samband med de långgivande företagareföreningarnas verksamhet, kunna tjäna till ledning. Uppenbarligen bör man eftersträva att i första hand långgivaren utövar så effektiv kontroll som möjligt.

Med hänsyn till att det nu närmast gäller att bedriva den av utredningsmännen föreslagna garantigivningningen på försök, varvid erfarenheter för eventuellt fortsatt verksamhet skall inhämtas, torde skäl icke f. n. finnas att binda prövningen av garantiärendena vid mera i detalj utformade regler. Vissa principiella riktlinjer torde dock böra uppdragas. Så har i viss utsträckning skett i utredningsmännens promemoria. Härjämte har en del spörsmål av principiell betydelse rests vid remissbehandlingen.

Sparbanksinspektionen och vissa andra remissinstanser har uttalat önskemål att regler skall fastställas angående vilka företag som skall kunna komma i åtnjutande av statsgaranti. Givetvis kan tvekan ibland uppkomma huruvida ett industriföretag, som söker statsgaranti, skall med hänsyn till exempelvis antalet anställda eller företagets produktionsvärde anses hänförligt till sådan mindre industri, för vilken ifrågavarande stödform är avsedd. I praktiken torde dock sådana ovissa fall bli förhållandevis sällsynta. Om starka skäl, t. ex. lokaliseringspolitiska, talar för att garanti beviljas visst företag, torde f. ö. inom rimliga gränser företagsstorleken icke böra tillmätas avgörande betydelse.

Statsgaranti bör beviljas endast sådana företag, där goda förutsättningar för rörelsens lönsamhet bedömes föreligga. Prövningen av garantiärendena bör med andra ord ske efter rent affärsmässiga grunder. Sökandenas personliga kvalifikationer bör naturligtvis spela roll. Som allmän regel bör härjämte gälla, att företagare, som beviljas statsgaranti för lån, skall i sin rörelse ha insatt eget kapital av rimlig storlek.

Av vad som tidigare anförts torde framgå att statsgaranti skall beviljas i första hand för lån som avses för rationalisering av tillverkning samt för nyetablering och utvidgning av företag på orter, där detta av lokaliserings- och sysselsättningsskäl anses önskvärt.

Beträffande storleken av lån, för vilka statsgaranti skall kunna beviljas, kan jag i princip ansluta mig till utredningsmännens förslag. I län, där företagareförening med låneverksamhet finns, bör alltså statsgaranti som regel beviljas endast för lån överstigande 40 000 kronor. Kungl. Maj:t bör dock, då så befinnes lämpligt, kunna jämka minimibeloppet uppåt eller nedåt. I övriga län skall statsgaranti kunna beviljas oavsett lånebeloppets storlek.

För statsgaranterat låns löptid och amortering torde i stort sett samma regler böra gälla som beträffande lån, vilka f. n. utlämnas av företagareföreningarna. Vanligen är det här fråga om lån med en löptid av tio år och med lika stor amortering varje år.

Såsom utredningsmännen förutsatt bör säkerhet ställas för lån med statsgaranti efter i huvudsak samma grunder, som tillämpas av företagareföreningarna. Statsgaranti bör ej ifrågakomma i fall där medel bör kunna erhållas i kreditanstalt mot vanliga bankmässiga säkerheter.

Enligt vad utredningsmännen framhållit kan räntan å lån, som utlämnas mot statsgaranti, förväntas bli förhållandevis låg utan att särskilda åtgärder vidtages. Riksbanksfullmäktige har anfört, att räntesatsen icke bör fastläsas. Vad sålunda uttalats överensstämmer med min uppfattning. Då vidare, att döma av vad som framkommit vid remissbehandlingen, skillnaden mellan räntan å de lån, som utlämnas av företagareföreningarna, och räntan å de statsgaranterade lånen synes bli relativt obetydlig, torde anledning icke finnas att i fråga om sistnämnda lån föreskriva, att särskild avgift utöver räntan skall uttagas. Ej heller bör någon riskpremie ifrågakomma. Såsom statskontoret och fullmäktige i riksbanken anfört bör förkluster i anledning av statens ifrågavarande garantiåtaganden täckas från anslag å driftbudgeten. För nästa budgetår torde något anslag för ifrågavarande ändamål icke vara erforderligt.

Vissa remissinstanser, bland dem sparbanksinspektionen och fullmäktige i riksbanken, har påpekat att åtskilliga spørsmål sammanhängande med garantisystemets tillämpning i praktiken icke berörts av de sakkunniga. Detta gäller exempelvis frågan om förfaringsättet i händelse amortering eller räntebetaling å statsgaranterat lån icke fullgöres i rätt tid. Även krediträttningarnas särskilda förpliktelser i samband med förvaltningen av statsgaranterade lån bör enligt dessa remissinstansers mening närmare preciseras. Därvid har föreslagits, att föreskrifter rörande dessa och liknande spørsmål meddelas i särskild författning. Med anledning av vad sålunda anförts må framhållas, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser i ämnet. Jag torde framdeles få för Kungl. Maj:t anmäla förslag till dylika bestämmelser.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag må i enlighet med vad jag i det föregående förordat tills vidare beviljas intill ett belopp av 10 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. Ljungar.